

De rijke man en Lazarus

Thema: Gelijkenissen
Lukas 16:19-31

a. Twee mannen (Luk. 16: 19-23)

UITLEG VAN DE TEKST

Lukas verbindt deze gelijkenis aan het voorafgaande. Eerst is er gesproken over een rentmeester die geen verantwoording kan afleggen aan zijn rijke heer. De Farizeeën hebben met afkeuring naar dit betoog geluisterd. Ze worden hier 'geldgierig' (Gr. philarguros, wat letterlijk houden van zilver' betekent) genoemd. Deze gelijkenis lijkt vooral op hen gericht. Het gaat over een zeker rijk mens die zelf geniet van zijn rijkdom. Hij kleedt zich goed (purper duidt op stof geleverd met purper en lijnwaad is kostbaar linnen) en leeft elke dag vrolijk en prachtig (Gr. lamproos, wat weelderig, in overdaad, lichtend, stralend, schitterend, betekend). Hetzelfde woord (Gr. euphrainomenos, vrolijk zijnde) treffen we aan in de gelijkenis van de verloren zoon. Wanneer deze thuiskomt, roept de vader op tot een vreugdemaal. 'Laat ons vrolijk zijn, want mijn zoon was dood en is weer levend geworden. Hij was verloren en gevonden.' Het is niet verkeerd om je te verheugen. Alleen de vraag – ook voor ons – is hoe! In het geval van deze gelijkenis: hoe kan deze rijke heer echt vrolijk zijn wanneer Lazarus aan de poort crepeert. Zo stelt Jezus de leefwijze van de rijke heer tegenover de armzalige en ziekelijke toestand van Lazarus. De Heere Jezus heeft het over een bedelaar (Gr. ptochos wat bedelaar of iemand die gebrek heeft aanduidt). Opmerkelijk genoeg noemt de Heere Jezus de naam van deze man (Gr. Lazaros, wat de Griekse vorm van Eleazar is en betekent God helpt hem). Het is niet duidelijk of de Heere Jezus hier wijst op een bekende bedelaar of dat het gaat om de betekenis van de naam. Ik denk dat het laatste het geval is. De bedelaar is hier de-

gene die door God geholpen wordt. Twee mannen die dicht in elkaars buurt zijn. De één leeft in overdaad, de ander heeft het moeilijk. Lazarus 'ligt' (Gr. balloo, wat letterlijk geworpen betekent. Hier een passieve vorm, dus hij is daar 'geworpen') voor de poort. Vermoedelijk is hij naar die plaats gedragen, zoals de verlamde in Hand. 3. Hij zit vol zweren (Gr. elkoo). De bedelaar verlangt niet veel. Al krijgt hij maar de kruimels (Gr. psychion wat brokjes betekent) die van de tafel van de rijke man vallen, dan is het goed. Maar dat gebeurt niet. De honden, die normaal als eerste de brokjes opeten die onder de tafel vallen, worden al niet verzadigd. Ze komen naar Lazarus en likken zijn wonden. Het beeld dat wordt opgeroepen is dat de rijke alleen voor zichzelf zorgt en in grote luxe leeft. Lazarus heeft ondertussen niets om zijn maag te vullen en krijgt alleen aandacht van de honden. Wat een contrast! Dan blijkt dat ze toch gelijk zijn. Lazarus sterft. Hij wordt door de engelen gedragen tot in de schoot (Gr. kolpos wat allereerst borst betekent) van Abraham. De rijke man sterft ook. Het valt op dat er bij hem staat dat hij werd begraven. Bij Lazarus lezen we dat niet. De rijke wordt niet gedragen tot in de schoot van Abraham. Hij slaat zijn ogen op in de hel (Gr. Hades, wat graf, dood of hel betekent). Hij is in de pijn (Gr. basanos, wat foltering, kwelling betekent). Hij ziet van waar hij is Abraham en Lazarus in zijn schoot.

TER OVERWEGING

Wijs de kinderen op de lijn met het voorafgaande. De 'geldgierige' Farizeeën horen dat geld misschien hier weelde brengt, maar zeker geen garantie is voor een heerlijke toekomst. Deze gelijkenis komt 'niet uit de lucht vallen', maar heeft een band met

wat er eerder is gezegd. Dat geeft ook kleur aan de vertelling.

Het is goed om duidelijk te maken dat dit een gelijkenis is. Het doel van de gelijkenis is daarbij niet om een beschrijving te geven van hoe het leven er na ons sterven uitziet. We moeten niet concluderen dat mensen vanuit de hel letterlijk kunnen zien wat er in de hemel gebeurt. De grote lijnen kloppen (er is een hemel en een hel), maar de details vervullen allereerst een functie binnen de gelijkenis.

Dat de hel een plaats van kwelling is, wordt ook op andere plaatsen gezegd in de Bijbel. Het is goed om zorgvuldig over deze dingen te spreken met de kinderen. Daarbij moeten we niets afdoen van de woorden en ook niets toe doen. Laat de Schrift hier spreken.

De rijke is niet slecht vanwege zijn rijkdom. De zonde is niet dat hij rijk is, maar gierig. Hij wil niets van zijn geld delen met bijvoorbeeld de bedelaar die aan zijn poort ligt. Hij doet Lazarus tekort door hem werkelijk niets te geven. Daarmee overtreedt hij ook de wet die voorschrijft dat de bedelaar verzorging moet krijgen (Lev. 19: 10; Lev. 23: 22). Willen wij delen met mensen die minder of zelfs niets hebben? Dat is een 'ontdekkende' vraag!

We kunnen naar aanleiding van deze gelijkenis ook wijzen op andere rijkdommen. Misschien mogen we ons verheugen in een rijk gezins- en familieleven. Er is in uw buurt vast wel iemand die eenzaam is. We trekken ons dit toch aan?

Hoe verschillend ze ook zijn, ze zijn beiden sterfelij. Geld en ander bezit heeft geen invloed op het moment dat we sterven zullen. Zoals ook het wel of niet begraven worden geen invloed heeft op de vraag waar we zullen zijn. De rijke is in de hel vanwege zijn zonden. De arme Lazarus is in de hemel vanwege zijn geloof in God.

b. Een verhelderend gesprek (Luk. 19: 24-31)

UITLEG VAN DE TEKST

De rijke man begint te roepen (Gr. phoneoo, wat geluid maken betekent). Hij spreekt Abraham aan als 'vader'. Bijzonder is dat. Deze rijke man weet zich een kind van deze grote man. Dat klopt ook. Hij is een nakomeling. Abraham spreekt het ook niet tegen. Bijzonder is ook dat hij Lazarus ziet. Hij noemt zelfs zijn naam. Je kunt zijn leven karakteriseren door te zeggen dat hij eerder nooit Lazarus 'gezien' had (in de zin van bemoeienis met hem). Nu wel. Hij vraagt Abraham om ontferming daar waar hij zelf nooit ontferming geschonken had aan Lazarus. Zijn spreken maakt duidelijk dat hij nog steeds uitgaat van zijn vroegere positie. 'Zend Lazarus.' Alsof Abraham een slaaf moet sturen. Bij-

zonder ook dat hij Lazarus niet zelf aanspreekt. In het leven had hij dat ook nooit gedaan. Waarschijnlijk uit hoogmoed. Nu nog steeds niet. Hij wil dat Lazarus het uiterste van zijn vinger in het water doopt (gr. baptooo wat iets anders is dan baptizoo wat onderdompelen betekent). Daarmee moet hij de rijke man verkoeling geven. Hij lijdt (Gr. odunao, wat hevige pijn betekent) smarten in deze vlam (Gr. phlox, wat vlam betekent. Hiermee karakteriseert de rijke man de plaats waar hij is). Abraham reageert. 'Kind' (Gr. teknon, wat kind betekent), zegt hij. De rijke man is een nakomeling van Abraham, een kind van het verbond. Hier wordt eens te meer duidelijk dat dit 'kindschap' niet garant staat voor eeuwige redding. Abraham houdt de rijke man voor dat hij goed (Gr. agathos, wat goed, goede dingen betekent) heeft ontvangen (Gr. apolambanoo, wat in ontvangst nemen betekent) en Lazarus het kwade (Gr. kakos). De rijke man heeft het goede ontvangen en heeft er nooit van uitgedeeld. Waar Lazarus alleen kwaad ontving, was de rijke man volop in de gelegenheid geweest om iets goeds aan Lazarus mee te delen. Dat deed hij echter nooit. Nu lijdt hij en wordt Lazarus vertroost. Daarnaast kan Abraham geen hulp sturen. Tussen de rijke man en Abraham is een grote kloof (Gr. chasma, wat kloof, spleet, tussen ruimte betekent). Het is onmogelijk om van de ene naar de andere kant te gaan. Opnieuw wordt het verschil tussen hemel en hel gekarakteriseerd. Nu door te wijzen op de onoverbrugbare kloof tussen beiden. De rijke man houdt aan in zijn gebed. Hij belijdt niet dat hij verkeerd heeft gehandeld. Er is geen sprake van berouw. Hij is wel bezorgd geworden. Hij wil dat Lazarus gezonden wordt naar zijn ouderlijk huis. Hij heeft grote zorg voor zijn vijf broers. Zij moeten niet komen in deze plaats van pijniging (Gr. basanos). Zijn bedoeling is blijkbaar dat Lazarus ze moet overtuigen van het bestaan van de plaats van pijniging zodat ze zich bekeren. Dat Lazarus daardoor de schoot van Abraham (en de hemel) moet loslaten, heeft geen plaats in zijn gedachten. Abraham wijst dit verzoek af. Ze hebben Mozes en de profeten, die getuigen van al deze dingen. Daar moeten ze naar luisteren. De rijke man houdt aan. Als iemand terugkeert van de doden, is dat overtuigend. Dan bekeren ze zich. Abraham is niet overtuigd. Als ze geen gehoor geven aan Mozes en de profeten, worden ze ook niet overtuigd door iemand die uit de doden is opgestaan. Opeens geeft de Heere Jezus in deze gelijkenis de sleutel voor het Koninkrijk van de hemel. Dat is niet het kind zijn van Abraham. Dat geeft bijzondere voorrechten. Het is echter niet genoeg. Gehoor geven aan Mozes en de profeten, daar draait het om. Dat ligt in het verlengde van wat Hij eerder heeft gezegd. De Farizeeën doen er goed aan dit ter harte te nemen. Zij doen de prediking van de wet en de profe-

ten geweld aan. Ze horen ze wel, maar gehoorzamen ze niet. Strikt genomen laat de Heere Jezus ook al iets zien van Zijn eigen toekomst. Ze geloven Hem nu niet. Ze zullen straks ook niet geloven als Hij uit de doden is opgestaan.

TER OVERWEGING

We zien de onbekeerlijkheid van de rijke man. Zelfs de pijn waarin hij is, brengt hem niet tot berouw en belijden. Misschien denken we dat tegenspoed en onheil altijd mensen op hun knieën brengt, deze gelijkenis laat zien dat dit niet zo is.

We zien dat hij niet veranderd is. Hij ziet Lazarus wel, maar eigenlijk 'ziet' hij hem nog steeds niet. Is deze bedelaar wel echt een mens voor hem? Hij heeft altijd afstand van hem gehouden. Die afstand blijft zelfs nu. Hij wil hem gebruiken als slaaf en boodschapper. Wat er verder van Lazarus komt, vindt hij niet belangrijk. Zien wij anderen echt als mensen? Of zien we ze als daklozen? Allochtonen? Islamiëten? Humanisten? Atheïsten? Op zichzelf zijn dit zinvolle onderscheidingen. Maar voor je het weet, houd je daardoor afstand van mensen en zou je vergeten dat ze ook een vader en moeder hebben. Dat ze ook verdriet en pijn kunnen hebben. Dat het onze roeping is mensen nabij te zijn, ook diegenen die niet hetzelfde geloven als wij.

Zorg heeft de rijke man alleen voor zichzelf (tong verkoelen met water) en voor wat van hem is (zijn broers waarschuwen). Dit egoïstisch denken zit ook in ons. Dit gedeelte nodigt uit tot een eerlijk gesprek met de kinderen over egoïsme en hoe diep dat geworteld is in ons denken.

De Bijbel is eerlijk over de toekomst zonder God. Niemand heeft zo vaak over de hel gesproken als de Heere Jezus. Dat moeten wij (in navolging) ook doen. Daar waar God niet is, wordt pijn geleden. Daar is duisternis en diepe eenzaamheid. Die ernst mag doorklinken en deze vertelling.

Luisteren naar Mozes en de profeten is van belang. Het is heerlijk als we door onze doop mogen weten dat we 'een kind van Abraham' zijn. Al de woorden van Mozes, de profeten en het evangelie zijn dan ook voor ons, dat is aan ons voorhoofd verzegeld. Maar geven we gehoor aan die woorden? Daar gaat het om! Luisteren we met geloof naar deze woorden? Dat is de kern! Daarom mogen we de kinderen dringen tot het 'horen' van deze woorden.

Dat horen is genoeg. De Heilige Geest gebruikt het Woord om door te dringen tot in ons hart. Misschien willen we graag iets bijzonders meemaken. Geloven we niet als de rijke man dat het zien van een opgestane mijn hart tot inkeer brengt. Dat is niet waar. De Heilige Geest bekeert mijn hart en het instrument wat Hij daarvoor gebruikt is het Woord. Biddend lezen is de weg die de Heere wijst. Niet het zoeken naar bijzondere momenten.

GELOOFSLEER

Het sterven van Lazarus wijst ons op de troost van vraag en antwoord 57 van de Heidelbergse Catechismus: 'Wat troost geeft u de opstanding des vleses?' 'Dat niet alleen mijn ziel na dit leven van stonde aan tot Christus, haar Hoofd, zal opgenomen worden, maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijn ziel verenigd, en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.'

En anderzijds wijst het sterven van de rijke man ons ook op de ernst van het oordeel. We lezen dat in artikel 37 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis:

VAN HET LAATSTE OORDEEL

Ten laatste geloven wij, volgens het Woord Gods, dat, als de tijd, van den Heere verordend (die allen creaturen onbekend is), gekomen, en het getal der uitverkorenen vervuld zal zijn, onze Heere Jezus Christus uit den hemel zal komen, lichamelijk en zienlijk, gelijk Hij opgevaren is, met grote heerlijkheid en majesteit, om Zich te verklaren een Rechter te zijn over levenden en doden; deze oude wereld in vuur en vlam stellende om haar te zuiveren. En alsdan zullen persoonlijk voor dezen groten Rechter verschijnen alle mensen, zowel mannen als vrouwen en kinderen, die van den aanbeginne der wereld af tot den einde toe geweest zullen zijn, gedagvaard zijnde door de stem des archangels en door het geklank der bazuin Gods. Want al degenen die gestorven zullen wezen, zullen uit de aarde verrijzen, de zielen samengevoegd en verenigd zijnde met haar eigen lichaam, in hetwelk zij zullen geleefd hebben. En aangaande degenen die alsdan nog leven zullen, die zullen niet sterven gelijk de anderen, maar zullen in een ogenblik veranderd en uit verderfelijk onverderfelijk worden. Alsdan zullen de boeken (dat is de consciënties) geopend, en de doden geoordeeld worden, naar hetgeen zij in deze wereld gedaan zullen hebben, hetzij goed of kwaad. Ja, de mensen zullen rekenschap geven van alle ijdele woorden die zij gesproken zullen hebben, die de wereld niet dan voor kinderspel en voor tijdverdrijf acht; en dan zullen de verborgenheden en geveinsdheden der mensen openbaarlijk voor allen ontdekt worden. En daarom is de gedachtenis van dit oordeel met recht schrikkelijk en vervaarlijk voor de bozen en Goddelozen, en zeer wenselijk en troostelijk voor de vromen en uitverkorenen; dewijl alsdan hun volle verlossing volbracht zal worden, en zij aldaar zullen ontvangen de vruchten des arbeids en der moeite, die zij zullen gedragen hebben; hun onnozelheid zal door allen bekend worden, en zij zullen de schrikkelijke wraak zien die God tegen de Goddelozen doen zal, die hen getiranniseerd, verdrukt en gekweld zullen

hebben in deze wereld. Dewelke overwonnen zullen worden door het getuigenis hunner eigen consciënties, en zullen onsterfelijk worden, doch in zulker voege, dat het zal zijn om gepijnigd te worden in het eeuwige vuur, hetwelk den duivel en zijn engelen bereid is. En daarentegen, de gelovigen en uitverkorenen zullen gekroond worden met heerlijkheid en eer. De Zone Gods zal hun naam belijden voor God, Zijn Vader, en Zijn uitverkoren engelen; alle tranen zullen van hun ogen afgewist

worden; hun zaak, die nu tegenwoordiglijk door vele rechters en overheden als ketters en Goddeloos verdoemd wordt, zal bekend worden de zaak des Zoons Gods te zijn. En tot een genadige vergelding zal hen de Heere zulk een heerlijkheid doen bezitten, als het hart eens mensen nimmermeer zou kunnen bedenken. Daarom verwachten wij dien groten dag met een groot verlangen, om ten volle te genieten de beloften Gods, in Jezus Christus, onzen Heere.